

A társadalmi akadálymentesítés.

Az akadálymentesség teljesebbé válásának egyik lehetséges útja a bizalmi vagyonkezelés alkalmazásával³

Előszó

A társadalom tagjainak szükségük van az akadálymentesség szellemi és gyakorlati megvalósulására és az ezzel összefüggő holisztikus szemlélet folyamatos reorganizálására⁴. Az akadálymentesség fogalmának értelmezése nem konvencionális formában, hanem kiterjesztett jelentéstartalommal kerül bemutatásra. A jelen tanulmány nem terjed azonban ki a széles társadalmi spektrumra, hanem megmarad az akadálymentesítés tradicionális célcsoportjánál, így a fogyatékosokkal élőkre fókuszál. Látszólag paradoxnak tűnő módon, éppen az originális célközönség társadalmi szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek bővítésén keresztül történik az alternatív, újdonságnak tűnő lehetőségekre való rávilágítás. Mindezek önálló fejezetben kerülnek részletezésre egy antropológiai-bölcseleti, továbbá az élet, hermeneutikai és vallásfilozófiai megalapozású akadálymentességi és fogyatékosági szemlélet kereteinek a bemutatásán keresztül. Ezen megközelítésmódoknak a jog alkalmazási területeire integrálható mivoltára hívja fel a figyelmet.

Magyarországon az utóbbi három évtizedben a fogyatékoságtudomány önálló kutatási területté vált, így a fogyatékos, illetve egészségkárosodott személyek helyzetéről egyre több információ lát napvilágot. Az érintettek életének számos dimenziója még ezzel együtt sem vált széles körben ismertté. A fogyatékos emberek életében előremutató és alkalmazható bizalmi vagyonkezelés jogintézménye is idegen és feltáratlan terület. Különösen fontos kiemelni, hogy egy olyan kiegészítő jogi alternatíva, amely a gyámság, gondnokság és a támogatott döntéshozatal mellett a gyakorlati életben is képes jelentős segítséget nyújtani többek között az értelmi fogyatékosokkal élő emberek számára annak érdekében, hogy a pénzügyek a számukra legideálisabb módon kerüljenek kezelésre. A széleskörű gyakorlati alkalmazásnak köszönhetően egyfajta akadálymentesítési konstrukció megvalósítására alkalmas.

I. Az akadálymentesítésről

Az akadálymentesítés általánosan elfogadott interpretációja a környezet „technikai átalakítására” utal elsősorban. Ennek a célja, hogy a fogyatékos emberek speciális igényeinek megfelelően módosítsák, alakítsák ki és át az általuk használt területeket. A fogyatékoság és az akadálymentesítés⁵ a hétköznapi diskurzusok részét képezik, mind az akadémiai, mind

---

¹ Disszerens. Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola.

² Disszerens. Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Kommunikációtudomány Doktori Iskola. Bizalmi vagyonkezelő specialista.

³ Jelen publikáció az Európai Unió, Magyarország és az Európai Szociális Alap társfinanszírozása által biztosított forrásból az EFOP3.6.3-VEKOP-16-2017-00007 azonosítójú „Tehetségből fiatal kutató – A kutatói életpályát támogató tevékenységek a felsőoktatásban” című projekt keretében jött létre.

⁴ Farkas Jácint: Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben. In: Irimiás Anna-Jászberényi Melinda-Michalkó Gábor (szerk.): Innovatív turisztikai termékfejlesztés, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.

⁵ „Az akadálymentesítés azon tevékenységek összefoglaló neve, amelyek a fogyatékosokkal élők számára igyekeznek biztosítani a feltételeket az állapotuk miatt keletkezett hátrányaik kiküszöbölésére. Célja olyan

pedig a hétköznapi életben. Ezen túlmenően az akadálymentességre törekvést olyan tevékenység megvalósulásaként is lehet értelmezni, ami leginkább eszmei és szellemi alaptulajdonsága, továbbá kiteljesedési lehetősége is az embernek.⁶

II. A fogyatékoság fogalmának definiálása

Azokat a személyeket lehet fogyatékosággal élőknek⁷ nevezni, akik esetében tartós vagy végleges – veleszületett vagy szerzett – érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi vagy pszichoszociális károsodás, illetve ezek bármilyen halmozódása áll fenn, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja. Azon személyekre vonatkozik a megállapítás, akiknek támogatásra van szükségük akár képességeik fejlesztéséhez, szükségleteik kielégítéséhez, gondolataik kifejezéséhez, ahhoz, hogy részt vehessenek egy adott társadalom életében. A fogyatékoság függ az egyén kulturális, fizikai és társadalmi környezetétől, így rendkívüli jelentősége van annak, hogy egy társadalom miként határozza meg a fogyatékoságot, s kit tekint fogyatékos személynek. A fogyatékoság és funkcióképesség értelmezése jelentős változáson ment keresztül. A hagyományos, medikális modell a fogyatékoságot elsősorban az egyén problémájaként definiálja, amelyet közvetlenül valamilyen betegség, baleset vagy egyéb egészségi ok idéz elő. Ezzel szemben a szociális modellben a funkcióképesség egymással összefüggő, többnyire a társadalmi környezet által meghatározott tényezők eredője. A fogyatékos személyeket a sérülés kialakulása alapján a veleszületett, tehát a születéstől fennálló fogyatékosággal, illetve a későbbi életkorban bekövetkezett, szerzett „károsodással” rendelkezők csoportjába lehet sorolni.

III. A fogyatékoság típusai⁸

- **Mozgássérültek:** A mozgássérültség vagy mozgáskorlátozottság fiziológiai fogyatékoság, amit nehéz egységes kategóriaként kezelni, mivel kiterjedtsége és súlyossága eltérő lehet. Főbb típusai: agykárosodás utáni rendellenességek, petyhüdt bénulások, ortopédiai elváltozások, amputáció, végtaghiányos fejlődési rendellenességek. A mozgássérült személy viselkedési lehetőségei jelentősen beszűkülhetnek a mozgásszervi sérülés, illetve más járulékos szervi károsodások vagy krónikus betegségek miatt.

---

körülmények biztosítása, amelyek lehetővé teszik számukra az összes tevékenység elvégzését, amelyben akadályoztatva lehetnek. Az akadálymentesítés formái közé tartozik az épített környezet tudatos kialakítása vagy átalakítása, a látássérülteknek a tájékozódás biztosítása, a hallássérültek segítése, valamint az információs és informatikai tájékozottság elősegítése.”

http://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_43_akadalymentesites.pdf/de0b5344-6856-4e3a-8b8e-ff18e1915f70 (2020.03.03.)

⁶ Farkas Jácint – Petykó Csilla: Utazás az akadálymentesség, a fogyatékoság és a fenntarthatóság multidiszciplináris és bölcséleti dimenzióiba. In: Turizmus Bulletin, 2019. XIX. évfolyam 4. szám. 13-22 o.

⁷ 2013. évi LXII. törvény § (1)

⁸⁸ A fogyatékoság fogalma.: In: Dr. Balogh László–Kiss Gábor–Orbán Kornélia–Vári Beáta–Dr. Bóka Ferenc–Meszlényi Lenhart Emese–Dr. Mikulán Rita: Rekreáció III. http://www.jgypk.hu/tamop15e/tananyag_html/Rekreacio_III/ii22_a_fogyatkossg_fogalma.html (Letöltés ideje: 2020. 09. 28.)

- **Látássérültség:** A látássérültség vagy látászavar az éleslátásnál rosszabb látást jelent, elsősorban gyengébb látásélességet, de érintheti a látóteret és a tér- vagy a színlátást is. Bármely terület károsodása esetén látászavar tapasztalható, amit aszerint értékelnek, hogy gondot okoz-e az olvasásban, tájékozódásban, vagy a cselekvésekben. Súlyosabb esetekben teljes vagy részleges (csak fényérzékelés) vakságról, illetve gyengénlátásról beszélhetünk.
- **Hallássérültség:** A halláskárosodás a hangok iránti érzékenység csökkenését jelenti, aminek a mértékét a beszédfrekvencia alapján vizsgálják, erősségét pedig decibelben mérik, külön-külön mindkét fülön. Ha ennek erőssége mindkét fülön legalább 30 decibel, akkor nagyothallásról, ha mindkét fülön legalább 90 decibel, akkor siketségről beszélünk.
- **Siketvakság:** Siketvakságról akkor beszélünk, amikor a látás és a hallás is annyira sérült, hogy az egyik érzék sérülése a másikkal nem kompenzálható megfelelően.
- **Beszéd fogyatékoság:** Beszédhibán nem csak a beszéd különféle rendellenességeit értik, hanem a vele összefüggő írás-olvasási hibákat is. Súlyosság szerint beszédhibákat, beszédzavarokat és beszédfogyatékoságot különböztetnek meg. A beszédre való tartós képtelenséget némaságnak hívjuk.
- **Értelmi fogyatékoság:** Az értelmi fogyatékoság - idegen szóval oligofrénia - olyan állapotot takar, amelyben az értelmi képességek jelentősen az átlagos szint alatt maradnak. Az orvosi szemlélet szerint akkor beszélhetünk intelligenciacsökkenésről, ha az IQ mutató nem éri el a 70 pontot. Az IQ mutató alapján hagyományosan három súlyossági fokot különböztetünk meg: enyhe, középsúlyos és súlyos.
- **Autizmus:** Az autizmus egy olyan idegi-fejlődési rendellenesség, ami csökkent mértékű szociális kapcsolatokban és kommunikációs képességekben, illetve abnormális viselkedési és érdeklődési mintázatokban mutatkozik meg.
- **Többszörös fogyatékoság:** Többszörös fogyatékoság esetében több fogyatékoság együttes jelenlétéről van szó, amelyek lehetnek függetlenek, vagy egymás következményei. Abban az esetben, ha a fogyatékoságok egymástól függetlenek, halmozott fogyatékoságról beszélünk, míg, ha az egyik a másik következménye, megkülönböztetjük az elsődleges és a másodlagos fogyatékoságot.

A fogyatékoság megélése gyakran a különbözőség, a másság, a kirekesztés és az emberi jogok korlátozásának kérdéseként jelenik meg. Különösen vonatkozik ez az értelmi fogyatékosággal rendelkező személyekre, amely olyan állapotokat jelent, amely esetekben a fogyatékos személyek értelmi képességei az átlagos szint alatt maradnak.

A Betegségek Nemzetközi Osztályozása (BNO 10-05) a mentális és viselkedészavarok körében a következő kritériumokat fogalmazza meg:

- Jelentősen átlag alatti intellektuális teljesítmény (IQ 70 vagy az alatti).
- Az adaptív működés deficitje, illetve károsodása, amelyek közül ki kell emelni a kommunikációt, önellátást, szociális és kapcsolati nehézségeket, iskolai készségeket, munkát, szórakozást, egészséget, biztonságot.

- A befolyásoló tényezők átlagosan 18 éves kor előtt jelentkeznek.⁹

Magyarországon 2016-ban a fogyatékosok száma 408 ezer¹⁰. A magukat fogyatékosnak vallók négyötöde, a súlyosan korlátozottak 85%-a említette, hogy családtagjaitól, ismerőseitől vagy egyéb személyektől kap segítséget. Az egészségkárosodás jellege szerint az autisták, az értelmi fogyatékosok és a mozgássérültek – nagyjából kilenczetedének – mindennapjaiban jelennek meg leggyakrabban a szociális ellátórendszeren kívüli támogatási formák, azaz családtagok, barátok, ismerősök segítségével.

IV. Az emberek cselekvőképességének fokozatai

A polgári jogi viszonyokban való részvétel és közreműködés alapvető feltétele a szellemi érettség a megfontolási és döntési készség és az ésszerű akarat-elhatározás. Ezek összessége, a személyes ügyek viteléhez való belátási képesség a cselekvőképesség¹¹.

Az embereknek ez a képessége az jelenti, hogy saját cselekményeikkel szerezhetnek jogokat és kötelezettségeket maguknak vagy mások részére. Ezáltal aktív és cselekvő részesei a polgárjog által szabályozott jogi viszonyoknak.

A cselekvőképességnek három biológiailag meghatározott része van¹²:

- Szellemi érettség: adott életkor betöltése, jártasság a mindennapi élet dolgaiban.
- Szellemi épség: nincs veleszületett szellemi elmaradottsággal járó betegség, illetve nincs utólag kialakult pszichés zavar.
- Ésszerű akarat-elhatározásra való képesség: az adott személy látja és tudja mérlegelni a különféle lehetőségeket, tisztában van a döntései következményeivel.

A cselekvőképesség tekintetében a Polgári Törvénykönyv három kategóriát különböztet meg:

- Teljes cselekvőképesség.

⁹ Sándor István: Az értelmi fogyatékosokkal élők helyzetének jogi aspektusa és az új Polgári Törvénykönyv tervezete. ÉFOÉSZ, Budapest, 2008.

¹⁰ Központi Statisztikai Hivatal: A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői. Mikrocenzus 2016. 7. o.

¹¹ Polgári Törvénykönyv: 2:8. § [A cselekvőképességről]

„(1) Minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét e törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza.

(2) Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.

(3) A cselekvőképességet korlátozó jognyilatkozat semmis.

2:9. § [A cselekvőképtelen állapot]

(1) Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételkor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

(2) A cselekvőképtelen állapotban tett jognyilatkozat – a végintézkedés kivételével – a cselekvőképtelenség miatt nem semmis, ha tartalmából és megtételének körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat megtétele a fél cselekvőképessége esetén is indokolt lett volna.”

¹² Dr. Molnár Éva: A gondnokság alá helyezés jogi és orvosi vonatkozásai. Debreceni Egyetem, Debrecen, 2009. 6. o.

- Részlegesen korlátozott cselekvőképesség.
- Teljesen korlátozott cselekvőképesség/cselekvőképtelenség.

Az új Polgári Törvénykönyv szabályozása szerint ha lehetséges, akkor a cselekvőképesség korlátozása nélkül kell biztosítani az érintett személy jogainak védelmét. Ha ez nem valósulhat meg, akkor kerülhet arra sor, hogy a meghatározott ügyekben korlátozza a bíróság a cselekvőképességet. Abban az esetben, ha valakinek a belátási képessége tartósan és teljeskörűen hiányzik, képtelen akár csak minimális szinten is felmérni a saját helyzetét, érdekeit¹³ és egyéni körülményei, családi és társadalmi kapcsolatai ezt teszik szükségessé, akkor a bíróság cselekvőképességét teljesen korlátozza, de csak és kizárólag akkor, ha a cselekvőképesség érintetlenül hagyásával vagy részleges korlátozásával jogainak a védelme nem biztosítható. A cselekvőképesség korlátozása bizonyos esetekben elkerülhető, ha a meghatározott témakörökben, ügyekben a nagykorú személy mellé a gyámhatóság támogatót jelöl ki, aki segíti őt a döntésben (támogatott döntéshozatal). A támogató kijelölésének célja, hogy kompenzálja az alany belátási képességének esetleges romlását, megőrizze méltóságát, ugyanakkor védje az anyagi érdekeit. A támogató rendszerint a családi körből kerül ki, lehetőség szerint olyan személy, aki nincs érdekellentétben a támogatott személlyel.

A gyámság és a gondnokság Magyarországon sok családot érint, 2014-2018 között az összes gondnokolt száma 55.113 fő¹⁴, a szociális érzékenység miatt azonban nem evidens erről kommunikálni vagy nyíltan felvállalni.¹⁵ A gyámságot Magyarországon jogi rendelkezések, kógens szabályok jellemzik, a gyám jogköre a gyámolt teljes vagyona kiterjed¹⁶. A bizalmi vagyonkezelés alkalmazása nem váltja ki a gyámságot vagy a gondnokságot, hanem azoknak a kiegészítésére használható, mivel a meglévő vagyonra vonatkozóan kettős védelmet biztosít a kedvezményezett számára. A vagyonkezelő feladata a szerződésben leírtak szerint a vagyon kezelése a kedvezményezett érdekében. A bizalmi vagyonkezelési szerződés alapításával a vagyonrendelő a halála utáni időszakra is tervezni tud a támogatást élvező kedvezményezett életére vonatkozóan.

V. A fogyatékoság és az akadálymentesség nem konvencionális értelmezése, továbbá a fogalmak értelmezési tartományainak spektrális kiterjesztése

A tanulmányban, ha vázlatosan is, de bemutatásra kerül azon gondolkodók, szellemi áramlatok és bölcséleti perspektívák széles skálájának mondanivalója, „üzenete”, amelyek megerősítik a fentebb megfogalmazott álláspontot, miszerint az ember adottságainál fogva akadálymentesítő és *egzisztenciálisan fogyatékos* lény¹⁷.

Így akár a jogi gondolkodás és gyakorlat kialakításának folyamatára, s nem különben jogrendszerek létrehozására és működtetésére, mint akadálymentesítési eszközök halmazára is lehet tekinteni. Az eddig csak bizonyos részben vizsgált bizalmi vagyonkezelési metódusokról

¹³ Polgári Törvénykönyv: 2:21. § [A cselekvőképesség teljes korlátozása]

¹⁴ Magyarország Bíróságai. <https://birosag.hu/hirek/kategoria/ugyfeleknek/csokken-gondnoksag-ala-helyezettek-szama>, (Letöltés ideje: 2020. 09. 20.)

¹⁵ Haller József- Farkas Johanna (szerk.): Pszichológia a közszolgálatban I. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. 225-227. o.

¹⁶ Menyhei Ákos-Sándor István (szerk.): A trust bevezetése Magyarországon és a nemzetközi gyakorlat. Válogatott tanulmányok a STEP Hungary 2014., 2015. és a 2016. évi konferenciáján elhangzott előadások alapján. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2017. 92. o.

¹⁷ Farkas Jácint-Petykó Csilla: Utazás az akadálymentesség, a fogyatékoság és a fenntarthatóság multidiszciplináris és bölcséleti dimenzióiba. In: Turizmus Bulletin, 2019. XIX. évfolyam 4. szám. 13-22 o.

szerzett egyre bővülő ismeretek megerősítik azon feltételezéseket, miszerint az akadályok ilyen típusú elhárítása nem a speciális helyzetben lévő, „rászoruló” relatív kislétszámú társadalmi csoport belügye. Azt is figyelembe kell venni, hogy a bizalmi vagyonkezelés archetípusai fellelhetőek akár a távoli múlt kulturális és vallási¹⁸ emlékeiben, és a kevésbé ismert buddhista életvezetési gyakorlatokban egyaránt.

Úgy a tudományok területén, mint a hétköznapokban, az ember gondolkodó mivoltát említik leginkább, mint olyan sajátos tulajdonságot, mely a bolygónkon élő valamennyi létformától megkülönböztethető. A homo sapiens azonban nem kizárólag a gondolkodó lényt jelenti, mivel ez a közismert latin elnevezés az embert a természetbe mintegy belekóstoló létezőként is definiálja. Erről bővebben tájékozódhat az olvasó. az *Antropológia az ember halála után* című könyvben, ahol elsősorban implicit módon jelenik meg az ember és a természet közötti viszony azon olvasata miszerint a homo sapiens nem csak gondolkodik a környezetéről, hanem abba mintegy „bele is kóstol”¹⁹. Ezen utóbbi úton történő megközelítés az ember fogalmát, vagyis egy olyan entitás eredetét kutatja, aki képes gondolkodni, s ezáltal eszközöket létrehozni a környezetének segítségével, illetőleg annak jelentős átalakításával, sőt az utóbbi évtizedekben pedig annak kizsákmányolásával. Az úgynevezett „belekóstolás” szinte szó szerint értendő ebben az esetben, mivel ez azt feltételezi, hogy az ember nem a természet felett álló független létező, nem kifosztja azt, hanem kér és kap is „mintákat” abból a világból, amelynek önmaga is elválaszthatatlan része. Martin Heidegger és a Karl Jaspers által egyaránt megfogalmazott és remekül körülírt sajátos, az emberre jellemző tevékenység ez, tehát bemutatásra kerül, ahogyan a létezésével a léthez viszonyul, vagy viszonyulhat a homo sapiens.

Nyíri Tamás ezt következőképpen fogalmazza meg: „*A filozófiai antropológia alapvető belátása és szempontja, hogy nem adható soha végleges válasz az ember kérdésére. /.../A természet félkész állapotban bocsátotta útjára az embert, s neki kell befejeznie önmagát. /.../ Az ember önmagát teremti (création de soi par soi) mondja Bergson*”.²⁰ Tehát akár sodródik, akár a jelen pillanatban tökéletesen stabil tudattal szemlélődik, egy olyan viszonyban „áll” a léttel, hogy óhatatlanul részese is annak, vagyis „a mintavétel” szünet nélkül zajlik.

Mindezeket azért volt fontos a fejezet elején rögzíteni, mert álláspontunk szerint az emberi társadalom és kultúra folyamatos létrehozásban van.²¹ Ezt erősíti meg az Arnold Gehlen által megfogalmazott paradigma, miszerint: az ember azért hozza létre a kultúrát és a társadalmat, mert mintegy az élővilág többi szereplőjéhez képest hátrányokkal küzd, s ezen hátrányok leginkább a fizikumának sajátosságaiból – gyengeségeiből – adódnak.²² Ehhez kapcsolódóan Polányi Károly reciprocitás elmélete is jól illeszthető, amennyiben az egymásnak történő segítségnyújtás a sajátos emberi tevékenység szükségszerűsége.²³ Pjotr

---

¹⁸Ilyen intézmény például a Waqf. Már Mohamed próféta is hozott létre ilyen intézményt, azonban meg kell említeni, hogy a Korán nem ad parancsot waqfok létrehozására. A waqf jogintézményével mecseteket, árvaházakat, egyházi iskolákat tartanak fenn, jótékonyági, egyházi célokat szolgál, a vagyon érintetlen marad, csak a vagyon hasznait fordítják ezen célokra. Érdekesség, hogy speciális esetekben waqf esetén nincs vagyonkezelő, így a kedvezményezettek maguk működtetik az alapítványt, mivel az iszlám jog virtuális tulajdonosként tekint rájuk. A waqfnak a modern közoktatásban rendkívül jelentős szerepe van. A waqf az angol charitable trustra hasonlít leginkább. Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés és a trust. Jogtörténeti és összehasonlító jogi elemzés. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft, Budapest, 2017. 98-103. o.

¹⁹ Kamper, Dietmar – Wulf, Christoph: Antropológia az ember halála után. Jászöveg Műhely Kiadó, Budapest, 1998.

²⁰ Nyíri Tamás: Antropológiai vázlatok. Corvinus Kiadó, Budapest, 2015. 9-12. o.

²¹ Sőt, megállás nélküli akadálymentesítő kényszerben is. Igaz egyre inkább a saját tevékenységének köszönheti ezt a pressziót, később erről bővebben lesz szó.

²² Gehlen, Arnold: Az ember. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1976.

²³ Polányi Károly: A nagy átalakulás – Korunk gazdasági és politikai gyökerei. Napvilág Kiadó, Budapest, 2004.

Alekszejevics Kropotkin²⁴ szerint a kölcsönös segítség összeilleszkedik a társadalmisággal, ez mintegy evolúciós mozgatórugó, a saját nemünkre is jellemző tulajdonság.²⁵

Mindezekből következően a lét elválaszthatatlan részét képező ember szemléli, alakítja, napjainkra pedig radikálisan átrendezni véli a szintén mára tőle függetlennek definiált létkörnyezetet.²⁶ Jelen tanulmány keretei nem teszik lehetővé, hogy részleteiben tárgyaljuk az általunk emberi alaptulajdonságként meghatározott akadálymentesítő képességet, de az következő bekezdés mégis óhatatlanul bepillantást enged az akadálymentesítő ember egzisztenciális fogalomhalmazába, annak érdekében, hogy az akadálymentesítés és az akadálymentesség-alkalmazkodás közötti bölcséleti különbséget még inkább érzékeltethetővé váljon.

A létkörnyezet alakítása az emberi lények megkerülhetetlen képessége és egyben túlélési záloga is.²⁷ Hogy ez a tevékenység miként válik a későbbiekben az alkalmazkodásból „akadálymentesítéssé”, ahhoz fel kell vázolni egy olyan emberképet, amely a fent már említett létbeli integritásán túl rendelkezik egy megismerési képességéből adódó önreflexív képpel, mely nem más, mint a saját halandóságának, „időbe vetettségének” felismerése. Éppen ennek a sajátos létezésből eredő állapotnak az elfedésére tett tudatos és tudattalan cselekvés mintázatokkal „kompenzálja” a végesség és az egymásrautaltság első pillantásra talán kétségbeejtő mivoltát. Heidegger ezt a sajátos emberi reakciót – véleményünk szerint *akadálymentesítési kényszert* – a *tehermentesítés* fogalmával jellemzi. Az általa *akárkinék* (das Man) nevezett ember pontosan azért válik jellegtelenné mert a jelenvalólétet mintegy kimerevítve, úgy alakítja át a környezetét, a saját „biztonsága” érdekében, hogy bármi és bárki, éppen ezért önmaga is helyettesíthetővé válik. A jelenvalólétet a léttel ezáltal tévesen azonosítja.²⁸

Ezekből kiindulva talán nem felelőtlennek kijelenteni, hogy az akadálymentesítés valóban minőségileg más kategóriát képez az ember, a jelenvaló léte és a lét viszonyában, mint az alkalmazkodással szinonim egzisztenciális akadálymentességi eszme, melynek kiteljesedéseként az ember a jelenkorban újra alkalmazkodó szimbiotikus lényévé válhat környezetének.²⁹

Jaspers szintén behatón foglalkozik az ember és a létkörnyezet viszonyaival, amelyek összefüggésbe hozhatók a fenti Heidegger-i és Marosán-i³⁰ megállapításokkal is. Jaspers úgy fogalmaz az ember világban betöltött helyével kapcsolatosan, hogy bár gondolkodó, és részben előrelátó, a hétköznapokban ezek a képességek csak részben domborodnak ki. Úgy is lehet fogalmazni, hogy a mindennapi élet sodrása, feladatai következtében mintegy „automata üzemmódban” élünk, csak az általa határhelyzetnek nevezett szituációkban válik világossá mindannyiunk számára az emberi élet környezetnek való kitettsége, a múlandósága, és kétségbeesettsége: *„Bizonyosodjunk meg emberi helyzetünkről. Mindig szituációkban vagyunk. A szituációk változnak, alkalmak kínálkoznak. Ha elmulasztjuk őket, nem térnek vissza. Magam is dolgozhatom a szituációk megváltoztatásán. De vannak olyan szituációk, melyek lényegükben megmaradnak, még akkor is, ha pillanatnyi megjelenésük mássá lesz és*

²⁴ Csányi Vilmos az evolúciós rendszerekről szóló könyvében, mint tudományosan alátámasztott alternatívát említi az orosz természettudós és filozófus fent idézett evolúciós gondolatmenetét. Csányi Vilmos: *Evolúciós rendszerek*. Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1988.

²⁵ Kropotkin, Alekszejevics Pjotr: *A kölcsönös segítség, mint természettörvény*. Atheneum Könyvkiadó, Budapest, 1908.

²⁶ A létkörnyezet és a lét az értelmezésünk és szóhasználatunk szerint ekvivalens fogalmak, csupán az akadálymentesség és akadálymentesítés plasztikusabb, és talán érthetőbb szövegkörnyezetének céljait szolgálja.

²⁷ Horváth Balázs: *A beteg bolygó. A fenntarthatatlanság és a betegség kultúrtörténete*. Typotex, Budapest, 2019.

²⁸ Heidegger, Martin: *Lét és idő*. Osiris Kiadó és Szolgáltató Kft., Budapest, 2019.

²⁹ Farkas Jácint: *A szimbiotikus embertől az egzisztenciálisan fogyatékos emberig*. Tanulmány, megjelenés alatt, 2020.

³⁰ Marosán Bence Péter: *Variációk az élettörténetre*. Filozófiai szemle, 2004. 4. szám

mindent legyőző hatalmuk fátylakba burkolózik: meg kell halnom, szenvednem kell, harcolnom kell, a véletlennek alávetettje vagyok, elkerülhetetlenül vétekezem. Meglétiünk ezen alapszituációit nevezzük határszituációnak. A csodálkozás és a kételkedés: ezeknek a határhelyzeteknek a felismerése."³¹.

A lét egyik „összetevője” tehát az ember, aki egy rendkívül komplex lény, rendkívüli lehetőségekkel, de legalább ennyi fogyatékossgal is bír. Nietzsche ember ideálja az emberfeletti ember (Übermensch) éppen arra való reflektációként is értelmezhető, hogy ez a rendkívüli összetettség és egymásnak látszólag szembe feszülő potencialitás-aktualitás feszültség hogyan oldható fel számunkra³².

Az Übermensch kapcsán meg kell jegyezni, hogy ez az európai filozófiatörténetnek az egyik legvitatottabb és ezáltal legtöbbet elemzett fogalma. A magunk részéről ehhez annyit tennénk hozzá, hogy értelmezhető az önmaga *egzisztenciális fogyatékossgával* tisztába került lényként, aki ezen hiátusai felett úgy arat győzelmet, hogy a saját kiteljesedésére fordítja azokat. Tehát a nietzschei „nemes” küzdelem azt jelképezi, hogy ez a fogyatékossg állandó kontrollt kíván, már csak a megértés érdekében is. Ez összeegyeztethető lehet Eckhart Mester magyarázataival. A „lélekben szegények” kifejezést a belső, lélekben szegénységgel, a buddhista ragaszkodásmentességnek megfelelő fogalommal magyarázza³³ és a német nyelvű beszédeiben külön kitér a nemes emberre (edeln Menschen), aki már a földön méltó Isten Országára³⁴. Eckhart Jézus-i gondolatként fogalmazza meg, hogyan lesz a földi világ tökéletlen lakójából fogyatékossgait leküzdve Isten Országának lakója.

Itt kényszerűen elérkezünk az ember értékeléséhez és a mindannyiunkra egyaránt jellemző egzisztenciális fogyatékossg részleges kifejtéséhez³⁵. Ez rendkívüli óvatosságot követel meg részünkről. A körütekintés legfőbb oka nem elsősorban valamiféle félelem a lehetséges félreértésekről, mint inkább annak a szándéka, hogy minden olvasó és érdeklődő számára világossá váljon, sem negatív, sem pozitív értelemben nem kívánjuk megváltoztatni a kialakult emberképeket. A filozsóppal,³⁶ mint vizsgálódási eszközzel egy olyan újonnan összeálló *színskálával* igyekszünk gazdagítani az emberi nemről ez idáig kialakított jelentésvilágokat, bízva abban, hogy ezáltal új lehetőségek nyílhatnak meg akár a tudományos, akár a hétköznapi diskurzusokban.³⁷

A Heidegger-i létfelejtés és annak elfelejtéséről írt gondolatok és a már említésre került *Levél a „humanizmusról”* című munkájában megfogalmazottak elemzése nyomán jutottunk el arra a megállapításra, hogy jelen korunkban kialakult az úgynevezett *emberség felejtés* állapota³⁸. Ez a mi emberképünk szempontjából azt jelenti, hogy megítélésünk szerint az embert a többi létezőtől alapvetően megkülönböztető, elemző és alkalmazkodó képességei esetében napjainkra jelentős deficit alakult ki.

Elsősorban a felvilágosodás és az ipari forradalom hatásaira létrejött individuális szemlélet mintegy szétfeszítette, napjainkra pedig atomizálni látszik azokat az emberi létezést meghatározó, és véleményünk szerint egyáltalán lehetővé tevő, fundamentumokat, amelyek

³¹ Jaspers, Karl: Bevezetés a filozófiába. Európa Kiadó, Budapest, 1996. 20.o.

³² Nietzsche, Friedrich: Így szólt Zarathustra. Osiris Kiadó, Budapest, 2000.

³³ Eckhart Mester: Útmutató beszédek. T-Twins Kiadó, Budapest, 1993. 53-57. o.

³⁴ Eckhart Mester: Útmutató beszédek. T-Twins Kiadó, Budapest, 1993. 113-123. o.

³⁵ Farkas Jácint: A szimbiotikus embertől az egzisztenciális fogyatékos emberig. Tanulmány, megjelenés alatt, 2020.

³⁶ A *filozsó* jellegű vizsgálódás, egyrészt utal a meglévő ismeretek felhasználására, azok új kontextusba helyezésére és új kapcsolódási pontok létrejövetelére, másrészt pedig a gondolkodás, és ezzel szoros összefüggésben a fogalmak újra értelmezésére, az alkotás folyamatjellegére, és mindezek újra és újra felfedezésére is ráirányítja a figyelmet. Ennek szellemi természetű eszköze a *filozsó*. (Farkas 2020)

³⁷ Farkas Jácint – Petykó Csilla: Utazás az akadálymentesség, a fogyatékossg és a fenntarthatóság multidiszciplináris és bölseleti dimenzióiba. In: Turizmus Bulletin, 2019. XIX. évfolyam 4. szám.

³⁸ Farkas Jácint: A szimbiotikus embertől az egzisztenciális fogyatékos emberig. Tanulmány, megjelenés alatt, 2020.

kötőanyaga az emberek közötti összetartás magától értetődő mivoltában keresendő.³⁹

Az ember lételemében nem tud nem ember lenni, de meglátásunk szerint a létezése képes olyan mértékben „leegyszerűsödni”, ami a fent említett létfelejtésnek egy olyan dimenziója, amiben az ember már elfelejti a Kierkegaard⁴⁰ kétségbeesést is, vagy a Jaspers-i határhelyzet felismerő képességét is.⁴¹

A buddhista terminológiával élve pedig az élet ki nem elégítő voltát (pl. dukkha) még nagyvonalakban sem képes érzékelni az ember.⁴² Éppen ezért, kevés kivételtől eltekintve, a létezésre és a közte kialakult hasadásra – ami a saját értelmezésünkben, Jaspers nyomán hasítást jelent, amit maga az ember hoz létre maga és a lét között, s ezt folyamatosan megismétli – mint természetes állapotra tekint az individuum.⁴³

A magától értetődő és az emberi nemre, ahogy valamennyi létezésbeli társára – legyenek azok akár a legegyszerűbb egysejtű életformák vagy akár az élettelen ködarabok és homokszemek is – jellemző egyedi vonásokra, tulajdonságokra úgy tekint az egyén a fent említett mesterséges elkülönülése következtében, mint valamiféle fogyatékosokra.

Az individuum mára önmagát is feledni látszik igyekezve megfelelni a technikai civilizációra jellemző termelési és fogyasztási kényszernek, amely a külvilág tárgyainak, eszközeinek és nem utolsósorban az egészséget „garantáló és lehetővé tevő” szerek birtoklásának soha meg nem szűnő ingerlésével tartja sakkban az *egzisztenciálisan fogyatékos* vált embert.⁴⁴

Úgy látjuk tehát, hogy az emberi lények nagy családja folyamatosan elfeledi és elengedi azt a lehetőséget, ami jelen tudásunk szerint a földön őt egyedülként jellemzi, vagyis a *mássága* felismerésében és kiaknázásában rejlő lehetőségeket. Abba a hitbe ringatja magát, hogy a természet és így a létezés urává is vált az elmúlt századok során. A Nietzsche által megállapított a saját maga által elkövetett istenyilkosság áldozatává válik.⁴⁵ Ezt úgy értelmezzük, hogy elveszíti a saját magában rejlő szellemi képességek felhasználási lehetőségét, vagyis azt, hogy a létezés részeseként önmagát és ezzel a saját maga által alkotott közösségeket is jobba tegye. Így az emberi szellem *forrásvidékétől* folyamatosan eltávolodik, holott az nem a távoli múltban vagy a még be sem következett jövőben található, hanem éppen a jelen pillanatokban.

A kifejtett gondolatok alapján reméljük és kiolvasható, hogy a fogyatékosra nem az egészségesség negatív attribútumaként tekintünk, hanem az emberi nemre, az egyetemlegesen jellemző kiteljesedési lehetőségre,⁴⁶ s hasonlóan az akadálymentesítő tevékenységünk lényunktől elválaszthatatlan volta is nyilvánvalóvá vált.

Az elkövetkezőkben a bizalmi vagyongazdálkodás értelmiséretekkel kapcsolatos hazai joggyakorlati hátterét mutatjuk be részletesebben. Azonban az eddigiekből következő módon, ezt annak a szándékunknak megfelelően tesszük, hogy ez a társadalom akadálymentessé, mi több alkalmazkodóvá válásához a magunk szerény képességeivel hozzájáruljunk. Az értelmileg sérült emberek szinte evidens módon kerültek, hazánkban is, jogalkotás fókuszába

---

³⁹ Schumacher, Ernst F. A kicsi szép című könyvében a buddhizmus szimbiotikus felfogását igyekszik ötvözni az ipari társadalmak és az individualitás negatív hatásainak minimalizálása érdekében. Megjegyezzük, hogy a szerző a társadalmi, illetve közvagyon és a személyes felhalmozás eseteire is kiterjeszti a fenti elgondolásokat. (Schumacher, Ernst F.: A kicsi szép. Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1991.) Byung, Chul Han: A kiegészítő társadalma. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest, 2019.

⁴⁰ Kierkegaard, Soren: Félelem és reszketés. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1986.

⁴¹ Jaspers, Karl: Mi az ember? Filozófiai gondolkodás mindenkinek. Media Nova, Budapest, 2008.

⁴² Porosz Tibor: A buddhizmus lexikona. A Tan Kapuja Buddhista Főiskola, Budapest, 2012.

⁴³ Ráhula, V. (2014): A Buddha tanítása. A Tan Kapuja, Budapest. 148. o.

⁴⁴ Fromm, E. (2008): *A szeretet művészete*. Háttér Kiadó, Budapest.

⁴⁵ Nietzsche, Friedrich: *Ecce homo*. Hogyan lesz az ember azzá, ami. Göncöl Kiadó, Budapest, 2003.

⁴⁶ Farkas Jácint – Petykó Csilla: Utazás az akadálymentesség, a fogyatékos és a fenntarthatóság multidiszciplináris és bölcsészeti dimenzióiba. In: Turizmus Bulletin, 2019. XIX. évfolyam 4. szám.

a bizalmi vagyonkezelés szabályozása kapcsán. A példájuk elemzése azonban éppen a további társadalmi csoportokra és ezeket alkotó emberekre való rálátás perspektíváit nyithatja meg a jogalkotók tudatában is.

VI. Bizalmi vagyonkezelés

Magyarországon viszonylag új jogintézményként lehet tekinteni a bizalmi vagyonkezelésre. Ez a szerződéstípus korábban nem volt jelen a magyar jogban. Léteztek ugyan olyan jogintézmények, amelyek magukon hordozták a bizalmi vagyonkezelés jogi konstrukciójának egynémely ismérveit, ugyanakkor azok a megoldási módszerek mégsem voltak a bizalmi vagyonkezelési szerződésnek tekinthetők. A bizalmi vagyonkezelés ugyanis más gyökerekkel rendelkezik, mint a kontinentális jogrendszerünkben kifejlődött más egyéb jogintézmények, mivel angolászász *Equityben* gyökerezik a trust jogintézménye.

A társadalmi igény elkezdett megjelenni arra vonatkozóan, hogy a professzionális vagyonkezeléssel kapcsolatosan legyen olyan szabályozási mechanizmus, olyan módszertan, amely egzaktabb annál, mint a korábban kínálkozó lehetőségek voltak. Ez a társadalmi igény vezetett oda, hogy a jogalkotó a korábbi 1959. évi Polgári Törvénykönyv újra kodifikálásakor önálló szerződéstípusként definiálva meghonosította a magyar jogrendszerben a bizalmi vagyonkezelés intézményét és a bizalmi vagyonkezelési szerződést, amely önálló szerződéstípust jelent.

A jövőben tehát ha valaki professzionális vagyonkezelőre szeretné bízni a megtakarításait, vagyonát, immáron nem egy ügyvéddel kell egy bonyolult letéti konstrukciót kialakítania vagy topmenedzserekkel komplikált céghálókat létrehozni. Létezik az önálló szerződési forma minderre, amely nagyfokú egyszerűsítést jelent a jogalanyok számára, hiszen ezentúl már csak a bizalmi vagyonkezelési szerződést kell megkötöni, s az alapján maga a vagyonkezelés már a bizalmi vagyonkezelési szerződésben meghatározott cél- és szempontrendszer alapján történik ellenőrizhető módon.

VI.1. A bizalmi vagyonkezelésről általában

A magyar jog a XX. században kezdett el kifejezetten foglalkozni a bizalmi vagyonkezelés intézményével. Számos kutatásnak és a jogalkotói akaratnak köszönhetően ez a jogintézmény helyet kapott a magyar jogrendszerben, mint egy új jogintézmény, amelynek alapjait a 2014. március 15-én hatályba lépő, új Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) alapozta meg.

A bizalmi vagyonkezelési szerződés egy új, – a magyar jogban – hagyományok nélküli szerződés típusként tűnt fel, amelyet a jogalkotó az új Ptk-ban a megbízási típusú szerződések között helyezett el⁴⁷. Így a bizalmi vagyonkezelés egy olyan szerződéses jogviszony, amelyben a bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a vagyonrendelő által tulajdonába adott dolgok, ráruházott jogok és követelések, az úgynevezett kezelt vagyon saját nevében a kedvezményezett javára történő kezelésére, a vagyonrendelő díj fizetésére köteles⁴⁸.

Ez a jogviszony tehát egy három szereplős jogviszony, amelyben a vagyonrendelő tekinthető a jogviszony „urának”⁴⁹, a vagyonkezelő a bizalmi vagyonkezelés „lelke”⁵⁰, míg a

⁴⁷ Polgári Törvénykönyv: XLIII. fejezet: 6:310-6:330. § [A bizalmi vagyonkezelési szerződés]

⁴⁸ Polgári Törvénykönyv: XLIII. fejezet: 6:310-6:330. § [A bizalmi vagyonkezelési szerződés]

⁴⁹ B. Szabó Gábor-Illés István-Kolozs Borbála-Menyhei Ákos-Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 85.o

kedvezményezett az egész jogviszonynak a „végső értelmét” adja.⁵¹

Annak ellenére, hogy a vagyonrendelő döntése nélkül maga a jogviszony sem jöhet létre, a Ptk. nem szabályozza, hogy ki lehet vagyonrendelő, nem határoz meg erre vonatkozó korlátozásokat, így alsó korlátot sem a rendelhető vagyon mértékére vonatkozóan, akár természetes, akár jogi személy is lehet vagyonrendelő, de még polgári jogi jogszerűséggel felruházott jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy maga az állam is.⁵²

A kedvezményezett személye tekintetében a Ptk. már tartalmaz részlet szabályokat, amelyek szerint annak kijelölését a vagyonrendelőre bízza⁵³, de ettől eltérően úgy is rendelkezhet a vagyonrendelő, hogy a kedvezményezett személynek kijelölése a vagyonkezelő jogosultsága⁵⁴. Mindezekon kívül azonban a Ptk. nem határozza meg, hogy ki lehet kedvezményezett, ugyanúgy nem állít fel erre vonatkozóan korlátokat, mint ahogyan a vagyonrendelőnél sem. Ennek megfelelően kedvezményezett lehet – csak úgy, mint a vagyonrendelőnél – természetes vagy jogi személy, polgári jogi jogszerűséggel felruházott jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet vagy az állam.⁵⁵

A vagyonkezelő személyére vonatkozóan sem találunk szabályozást a Ptk.-ban, így arra is szintén bárki, akár természetes, akár jogi személy is vállalkozhat,⁵⁶ ugyanakkor jogait és kötelezettségeit Ptk. már behatárolja.

Mind a három félnél a jogképesség megléte nélkülözhetetlen, a cselekvőképesség vizsgálata azonban már további vizsgálatot igényel.

Fontos azt is megemlíteni, hogy a jogviszony egyes szereplői között átfedés is lehet ezzel is bizonyítva azt, hogy egy rendkívül rugalmas jogviszonyról van szó. Ennek megfelelően:

1. Vagyonrendelő lehet:
  - a. vagyonkezelő és/vagy
  - b. kedvezményezett.

2. Vagyonkezelő lehet:
  - a. vagyonrendelő és/vagy
  - b. kedvezményezett, (de nem lehet kizárólagos kedvezményezett⁵⁷).

3. Kedvezményezett lehet:
  - a. vagyonrendelő és/vagy
  - b. vagyonkezelő.⁵⁸

---

⁵⁰ B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 157. o.

⁵¹ B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 254. o.

⁵² 3:405. § (1) bekezdés: „Az állam a polgári jogi jogviszonyokban jogi személyként vesz részt.” B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 86. o.

⁵³ Polgári Törvénykönyv: 6:311. § (1) bekezdés

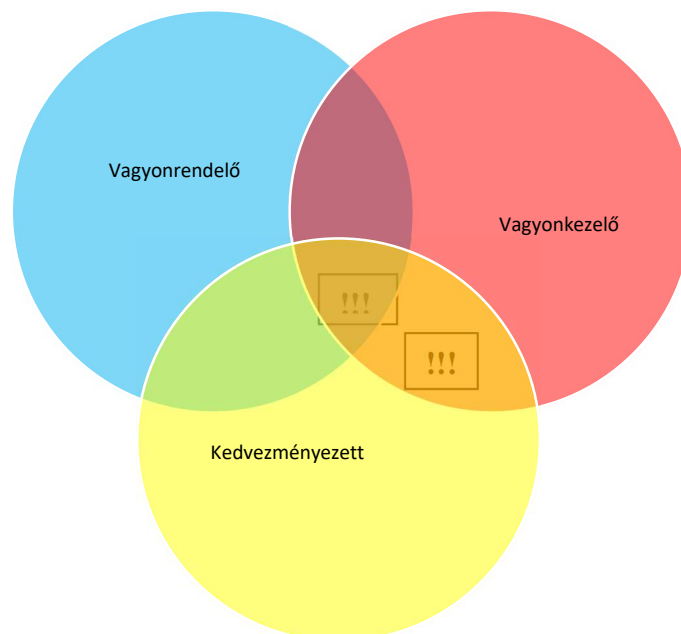
⁵⁴ Polgári Törvénykönyv: 6:311. § (3) bekezdés

⁵⁵ B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 256. o.

⁵⁶ B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 161. o.

⁵⁷ Polgári Törvénykönyv: 6:311. § (4) bekezdés

⁵⁸ B. Szabó Gábor–Illés István–Kolozs Borbála–Ményhei Ákos–Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 90. o.

1. ábra. A vagyondelölí jogviszony

Ahogy azt az 1. számú ábra is mutatja, előállhat az a speciális helyzet is, hogy ugyanaz a (természetes vagy jogi) személy egyszerre legyen vagyondelöl, vagyondelöl és kedvezményezett is, de csak és kizárólag azzal a kikötéssel, hogy a vagyondelöl nem lehet kizárólagos kedvezményezett.

Létezik még egy szereplője a bizalmi vagyondelölésnek, a protektor, de a magyar jog nem tesz említést erről a jogalanyról. A protektor nem más, mint az a személy, aki a vagyondelöl megbízásából eljárva, a vagyondelölöt megillető jogokat vagy azok meghatározott körét gyakorolva, örökdi a vagyondelölési célkitűzések elérése felett és mindezt a vagyondelöl működésének ellenőrzésével valósítja meg.⁵⁹

Egy évvel az új Ptk. kihirdetését⁶⁰ követően, 2014. február 24. napján kihirdették a bizalmi vagyondelölökről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvényt (továbbiakban: Bvktv.), amely biztosítja a bizalmi vagyondelölí tevékenység és a bizalmi vagyondelölési jogviszonyok átláthatóságát, a közpénzek, a vagyondelölök, a kedvezményezettek, hitelezők és egyéb harmadik személyek védelmét, valamint a szektor hatékony ellenőrzését,⁶¹ mindezzel meghatározva azokat a részletszabályokat, amelyek a vagyondelöl tevékenységének alapját képezik.

A Bvktv. értelmében a vagyondelölést lehet üzletszerűen és nem üzletszerűen, eseti jelleggel is végezni. Üzletszerűségről akkor beszélhetünk, ha a vagyondelöl a tevékenységét legalább két bizalmi vagyondelölési jogviszony alapján végzi, amely tevékenység engedély köteles⁶² és ilyen tevékenységet csak és kizárólag bizalmi vagyondelöl vállalkozás

⁵⁹ B. Szabó Gábor-Illés István-Kolozs Borbála-Menyhei Ákos-Sándor István: A bizalmi vagyondelölés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 289. o.

⁶⁰ 2013. II. 26.

⁶¹ A bizalmi vagyondelölökről és tevékenységük szabályairól szóló 2014. évi XV. törvény. Preambulum. Alapvető módosítások Törvény egyes törvényeknek az üzleti környezet jogi versenyképességének növelése érdekében szükséges módosításáról szóló 2017. 06. 23-tól és 2018. 01. 01-től: 2017. évi LXI. törvény. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400015.tv> (2019. 10. 20.); <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1700061.TV>, (2019. 10.20.)

⁶² Bvktv. 3. § (1) bekezdés

végezhet⁶³. Ebből adódóan nem üzletszerűen végzi a tevékenységét az, aki csak egyetlen egy alkalommal köt bizalmi vagyonkezelői szerződést bizalmi vagyonkezelőként, de ha az lejárt, vagy megszűnik, újabb, de kizárólag egyetlen egy szerződést köthet.

Nélkülözhetetlen a kezelt vagyon jogi helyzetét is ismertetni. A bizalmi vagyonkezelés során a vagyonrendelő a vagyonkezelőre ruházza a kezelt vagyon tulajdonjogát, amely során a vagyonkezelő dologi jogilag korlátlan tulajdonjogot szerez a kezelt vagyon felett, vagyis megilleti a birtoklás joga⁶⁴, a vagyonkezelő jogosult annak használatára, hasznainak szedésére, ugyanakkor a terheinek viselésére és a veszélyviselésre is.⁶⁵ Kötelmi jogilag azonban korlátot jelentenek – a vagyonkezelő tulajdonjoga tekintetében – a kedvezményezett érdekei, illetve a bizalmi vagyonkezelési szerződésben foglaltak.⁶⁶

Mindezek értelmében a kezelt vagyon kikerül a vagyonrendelő tulajdonából és ideiglenesen – a bizalmi vagyonkezelési szerződésben meghatározott időre⁶⁷ vagy meghatározott körülmény bekövetkeztéig⁶⁸ – a vagyonkezelő tulajdonába kerül. A vagyonkezelő azonban, ha üzletszerűen folytatja ezt a tevékenységet, akkor egy időben akár több vagyont is kezelhet, illetve ezen magánszemélyként saját vagyonnal is rendelkezhet. Annak elkerülése érdekében, hogy a vagyonkezelő az átruházott vagyont más által, annak kezelése céljából ráruházott vagyonnal vagy a saját vagyonával esetlegesen együtt, egy egységes vagyónként kezelje, a Ptk. *expressis verbis* kimondja, hogy „*a kezelt vagyon a vagyonkezelő saját vagyonától és az általa kezelt egyéb vagyonoktól elkülönült vagyont képez, amelyet a vagyonkezelő köteles külön nyilvántartani.*”⁶⁹ Mindezt még tovább szigorította a jogalkotó azzal, hogy a felek ettől eltérő rendelkezése semmis.⁷⁰

VI.2. A korlátozott cselekvőképességűek támogatása

A jogviszony előremutató megoldás lehet azoknak a családoknak, akik szeretnék biztosítani a korlátozott cselekvőképességgel rendelkező, s ezáltal gondnokolt vagy kiskorú, gyámság alatt álló családtag számára a vagyon fenntartását. Alkalmazása az életfeltételeknek hosszútávon történő védelmét, s egyidejűleg akadálymentesítését biztosítja. A gyámságot Magyarországon jogi rendelkezések, kógens szabályok jellemzik, a gyám jogköre a gyámolt teljes vagyonára kiterjed. A bizalmi vagyonkezelés alkalmazása nem váltja ki a gyámságot vagy a gondnokságot, hanem azoknak a kiegészítésére használható, mivel a meglévő vagyona vonatkozóan kettős védelmet biztosít a kedvezményezett számára. A vagyonkezelő feladata a szerződésben leírtak szerint a vagyon kezelése a kedvezményezett érdekében. A bizalmi vagyonkezelési szerződés alapításával a vagyonrendelő a halála utáni időszakra is tervezni tud a támogatást élvező kedvezményezett életére vonatkozóan.⁷¹

---

⁶³ Bvktv.: 3. § (2) bekezdés: „*Üzletszerű bizalmi vagyonkezelési tevékenységet a) Magyarország területén székhellyel rendelkező korlátozott felelősségű társaság vagy zártkörűen működő részvénytársaság, b) az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes más államban székhellyel rendelkező vállalkozás Magyarországon nyilvántartásba vett fióktelepe (a továbbiakban: fióktelep), valamint c) ügyvédi iroda (a továbbiakban együtt: bizalmi vagyonkezelő vállalkozás) végezhet.*”

⁶⁴ Polgári Törvénykönyv: 5:21. § [A birtoklás joga]

⁶⁵ Polgári Törvénykönyv.: 5:22. § [Használat, hasznok szedése, terhek viselése és veszélyviselés]

⁶⁶B. Szabó Gábor-Illés István-Kolozs Borbála-Menyhei Ákos-Sándor István: A bizalmi vagyonkezelés. HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 30. o.

⁶⁷ Határozott időre vagy maximum 50 évre.

⁶⁸ Polgári Törvénykönyv: 6:311. § (2) bekezdés [A kedvezményezett meghatározása]

⁶⁹ Polgári Törvénykönyv: 6:312. (1) bekezdés [A vagyonelkülönítés]

⁷⁰ Polgári Törvénykönyv: 6:312. (1) bekezdés [A vagyonelkülönítés]

⁷¹ Nagy Erzsébet Györgyi: A cselekvőképességükben korlátozott személyek támogatása bizalmi vagyonkezeléssel. Tér-Gazdaság-Ember, Győr. 2020/1.

VI.2.1. Bizalmi vagyonkezelés gondnokság esetén

A bíróság a cselekvőképességében teljesen⁷² vagy részlegesen korlátozott személyt gondnokság alá helyezheti.⁷³ A gondnokság alá helyezést a törvényben meghatározott személyi kör kezdeményezheti a lakóhely szerint illetékes bíróság előtt. Az érintett meghallgatása vagy orvosszakértői vélemény beszerzését követően a bíróság ítélettel dönt, majd a gyámhatóság rendeli ki a gondnokot és koordinál minden további feladatot. Az új Polgári Törvénykönyvben a gondnokság alá helyezésre, megszüntetésére és módosítására vonatkozó jogszabályok nem változtak.

A korlátozott cselekvőképességű személy gondnoksága esetén, a bizalmi vagyonkezelési szerződés, amely jogviszonyban a gondnokolt kedvezményezettként szerepel, a vagyon szabadabb felhasználására irányul. A jogviszony működése esetén a vagyon nem kerül be az állami felügyeleti körbe. Beszámolási kötelezettség ugyan fennáll a gyámhatóság felé, de nem válik szükségszerűvé az állam által felügyelt gondnokságra vonatkozó vagyonkezelési felügyelet. A gondnok és a bizalmi vagyonkezelő személyének elválása esetén kettős kontroll jön létre a vagyon felett. A gondnokságnak nem feltétele a professzionális gazdasági ismeretanyag elsajátítása, így a bizalmi vagyonkezelő elősegíti a gondnok munkáját a vagyon megfelelő, szakszerű kezelésével. A gondnok és bizalmi vagyonkezelő szerepe nem vonható össze és a két szerepkör nem helyettesíthető egymással. Cselekvőképtelen vagy korlátozott cselekvőképes kedvezményezett esetén a törvényes képviselő, azaz a gondnok, illetve a gyám irányába a bizalmi vagyonkezelőnek beszámolási kötelezettsége van a kedvezményezett érdekében kezelt vagyonról. A bizalmi vagyonkezelőnek a szerződés szerint kell eljárni a kedvezményezett, azaz a cselekvőképtelen vagy a korlátozott cselekvőképes személy érdekében; ez vonatkozhat egészségügyi kezelésekre, otthon és személyzet biztosítására, utazásokra, a gondnokolt személy életének a költségeinek a fizetésére egyaránt. A cselekvőképesség részleges vagy teljes korlátozása esetén a gondnok kijelölése mindig kötelező, a gondnok és a bizalmi vagyonkezelő szerepe nem cserélhető fel egymással.

VII.2.2. Bizalmi vagyonkezelés és a támogatott döntéshozatal esete

A támogatott döntéshozatal jogintézménye⁷⁴ a mentális zavar korai stádiuma vagy enyhe foka esetén a cselekvőképesség korlátozása helyett alkalmazható. Ha valaki úgy érzi, hogy bonyolultabb ügyek egyedüli intézése kockázatos a számára, a gyámhatósághoz fordulhat, és igénybe veheti egy támogató segítségét önmaga számára, nehezen áttekinthető ügyekben vagy azokban a feladatokban, amelyek nem áttekinthetők számára, így nehézséget jelent azok megoldása.

Az idős személyek támogató segítséget vehetnek igénybe olyan helyzetekben, amelyek számukra megoldhatatlannak tűnnek. A támogatást kérhetik a gyámhatóságtól, de ezzel párhuzamosan a gazdasági feladatok ellátásával egy bizalmi vagyonkezelőt is megbízhatnak. A gyámhatóság által kijelölt támogató és a bizalmi vagyonkezelő ebben az esetben közösen végezhetik a feladatokat a teljes feladatkört megosztva. A vagyonkezelő a vagyonnal kapcsolatos felügyeletet láthatja el, szerződéseket köthet a vagyonrendelő által a bizalmi vagyonkezelési szerződésben leírt utasítások szerint, s a vagyonkezelő önmaga, vagy szükség esetén szakértők segítségével végezheti el a teljes, a szerződésben meghatározott

⁷² Polgári Törvénykönyv: 2: 21. § (2) bekezdés: [A cselekvőképesség teljes korlátozása]

⁷³ Polgári Törvénykönyv: 2: 19. § (2) bekezdés: [A cselekvőképesség részleges korlátozása]

⁷⁴ A támogatott döntéshozatalról szóló 2013. évi CLV. törvény

feladatokat. A támogatónak a személyes segítségnyújtásra, a vagyonkezelőnek a szerződésekre és a vagyonkezelésre terjed ki ebben az esetben a hatásköre.

VII.2.3. Bizalmi vagyonkezelés és az előzetes jognyilatkozat alkalmazása

Cselekvőképes személyek közokiratban, ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratban vagy gyámhatóság előtt tett úgynevezett előzetes jognyilatkozatban (2013. évi CLXXV. törvény) megnevezhetik, kit javasolnak gondnokul vagy kit zárnak ki a lehetséges gondnokok köréből. Az előzetes jognyilatkozatot tevő személy rendelkezhet arról, hogy egyes személyes és vagyoni ügyeiben a gondnok hogyan, milyen módon járjon el. Elrendelheti azt, hogy betegsége esetén hogyan gondoskodjanak róla. Megjelölheti azt az intézményt, ahol élni szeretne, vagy éppen kijelentheti azt az elvárását, hogy az otthonában gondoskodjanak róla szakemberek.

A bizalmi vagyonkezelés és az előzetes jognyilatkozat együttes alkalmazása több szempontból is determináns lehet. Az előzetes jognyilatkozat esetében háromféle elhatározásra van lehetőség:

- javaslat gondnokságra,
- meghatározható, hogy a gondnok a gondnokolt személyes és vagyoni ügyeiben hogyan járjon el,
- el lehet valakit gondnokságtól tiltani.

Az előzetes jognyilatkozattal párhuzamosan bizalmi vagyonkezelési szerződést is lehet kötni. Az előzetes jognyilatkozatot alkalmazó személy kérésére bírósági határozatban elrendelhető az is, hogy a bizalmi vagyonkezelő egyidejűleg gondnokká is váljon és a bizalmi vagyonkezelési szerződésben leírtak szerint járjon el.

Ebben az esetben a vagyonrendelő cselekvőképesen köt szerződést, tehát ítélőképességének teljes birtokában, a vagyonrendelési szerződés akkor válik hatályossá, amikor a bíróság arról rendelkezik, hogy az előzetes jogviszonyt hozó személy elvesztette cselekvőképességét. A bizalmi vagyonkezelés diszpozitív szabályai szerint ebben a helyzetben a felügyelői jogokat nem az állam gyakorolja, s az előzetes jognyilatkozatot tett személy azon a módon élhet, ahogyan ezt előzetesen meghatározta, s amint az akaratát cselekvőképes állapotában elrendelte. A bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján a vagyonkezelő a megkötött szerződés szerint köteles eljárni.

VII. Összefoglalás

A jelen interdiszciplináris tanulmány keretei között a fogyatékossgal élő emberek társadalmi szolgáltatásokhoz történő hozzáféréseinek, tehát az akadálymentesítésnek egyfajta jogi lehetősége is bemutatásra került.⁷⁵ A fogyatékossg értelmezése újfajta paradigmátikus lehetőségeket kínál, amelyek szerint az akadályok jogi eszközökkel történő elhárítása nem kizárólagosan a speciális helyzetben lévő, „rászoruló” relatív kislétszámú társadalmi csoportjára, azaz a „ténylegesen” fogyatékos személyekre vonatkozik. Hanem kultúrtörténeti eseményekkel, illetve egyes bölcséleti megközelítések – alapvetően hermeneutikai – elemzése által is alátámasztható, hogy az akadálymentesség kiterjeszhető a társadalom bármely tagjára.⁷⁶ A filozófiai szemléletű megközelítés igazolja, hogy nem az egészségesség negatív attribútumaként kell értelmezni a fogyatékossgra vonatkozó akadálymentesítést, hanem

⁷⁵ Nagy Erzsébet Györgyi: A bizalmi vagyonkezelés kultúrtörténete. Jogelméleti Szemle, 2020. 3.szám. 42-50. o.

⁷⁶ Farkas Jácint: Az akadálymentesítés primátusa a turisztikai termékfejlesztésben. In: Irimiás Anna-Jászberényi Melinda-Michalkó Gábor (szerk.): Innovatív turisztikai termékfejlesztés, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2019.

egyetemlegesen az emberi nemre. S ugyanez elmondható magára a fogyatékos állapotára is, amennyiben az egzisztenciális fogyatékos állapotát adottnak tekintjük mindannyiunk esetében. A bizalmi vagyonkezelés értelmi fogyatékosokra vonatkozó gyakorlati bemutatása példaként szolgál arra, hogy a jogviszony jelentősen finomíthatja a jelenlegi jogi rendszert és új perspektívákat kínálhat a fogyatékos személyek számára. A jogviszony széleskörű alkalmazásával célirányos, személyre szabott vagyonekülönítés jöhet létre, amelyet a jelenlegi állami intézményrendszer nem tud és nem is képes alkalmazni a hatályos jogszabályok miatt. A jogviszony felhasználásának a lehetőségei közül azért került kiemelten bemutatásra a cselekvőképességükben korlátozottak számára alkalmazható jogkonstrukció, mivel a törvényi szabályozások értelmében nem az említett érintettek döntenek a vagyonkezelés lehetőségéről, hanem a szülők, hozzátartozók, esetleg a gondnok. A bizalmi vagyonkezelés használata a társadalmi felelősségvállalás kiemelkedő példaként funkcionálhat a hagyományosan értelmezett fogyatékos emberek esetében is az önálló élet koncepciójához, a létfontosságú tevékenységek elvégzéséhez, a kultúrában való részvételhez, az integrációhoz és a társadalmi környezet kialakításához.